

minä olin outo

Toiseudesta kirjallisuudessa

Joensuun teologinen symposium 10.2. 2020

Kersti Juva

minä olin **outo**, ja te ette ottaneet minua huoneeseen

Tuttu sitaatti Matteuksen evankeliumin 25. luvusta

Kiteyttää puheeni aiheen. **Toiseus**.

Määritelmän mukaan toiseus on sitä, että oma itse ja oma ryhmä nähdään edustavana, normaalina, ja muut erilaisina, poikkeavina.

Mukana on usein **projektio**, toisessa nähdään sellaista, mitä ei omassa itsessä haluta nähdä.

Vuoden 1992 suomennoksessa: Minä olin **koditon**, mutta te ette ottaneet minua luoksenne.

Vilkaisin englanninkielisiä käännöksiä ja siellä käytettiin sanaa **stranger**, vieras, muukalainen. Taas erilainen tulkinta. Uteliaisuus vaati selvittämään, mitä alkuteksti on mahtanut olla ja wikipedian avulla se selvisi. Sana on **ξενος (xenos)**, joka esiintyy sanassa ksenofodia. Merkitykset vaihtelevat vihollisesta kestiystävään. Tavallisin tulkinta on muukalainen.

Näyttä siltä, että nykyisen käännöksen *koditon* on aivan hihasta vedetty. Se riisuu pois kaiken vieraan, kuka tahansa meistäkin voi olla koditon, mutta outo ja muukalainen on jo vakavampi haaste.

Kun on puhe toiseuden kantajista, sanoilla voi olla yllättävän paljon painoa.

Ja nyt pääsen vihdoinkin itse asiaan. Väitän että kaunokirjallisuuden avulla emme vain kohta toiseutta vaan se häviää, **nollaantuu**. Kaikista taiteenlajeista kertomakirjallisuus on se joka, päästää meidät toisen ihmisen kokemukseen **sisään**, toisen ajatuksiin ja tunteisiin. Näytelmät ja elokuvat esittävät myös ihmiskohtaloita, mutta ne nimenomaan esittävät. Toinen on näkyvissä, nähtävissä, ulkopuolellamme. Sanataide antaa meille vain **sanoja**, kieltä, se jättää näkemisen ja kuulemisen mielikuviituksen varaan. Ja mielikuviutus on se, jonka voimalla asetumme toisen ihmisen asemaan, näemme toisen ihmisen silmin ja tunnemme toisen ihmisen tunteita.

Minulle kirjat ovat tekstiä. En osaa puhua niitä abstraktisti. Suomentajana olen tottunut lukemaan niitä kuin nuotteja, en selittäökseni vaan kokeakseni mitä niissä sanotaan. Niinpä keskityn tässä esityksessä valottamaan toiseutta **konkreettisesti** sanojen kautta.

Ensin lyhyesti suomalaisen kirjallisuuden käännteentekevistä teoksista.

Aleksis Kivi toi kirjallisuuteen suomalaisen talonpojan. Sitten niitä onkin riittänyt. **Toivo Pekkanen** antoi äänen työmiehelle, Väinö Linna lisäsi historiallisen perspektiivin. **Teuvo Pakkalan** lapsikuvaukset 1800-1900 -lukujen vaihteen Oulusta ovat sekä rakastettavia että sydäntä särkeviä. **Maria Jotunin** sata vuotta sitten kirjoitetut novellit avaavat naisen kokemusmaailmaa hyytävän hauskasti. **Antti Hyry** päästää lukijan puhumattoman pohjalaisen miehen päähän sisään. **Heidi Köngäksen** kirjat Sandra ja Mirjami lukijat Linnan kansalaissodan ja jatkosodan tunnelmiin naisten kokemina. Kaikki nämä ja kymmenet muut suomalaiset kirjailijat ovat pala palalta avartaneet kulttuurikodissa kasvaneen porvaristytön maailmankuvaa. Kauhea kuvitellakin missä olisin ilman heitä.

Maailma ei kuitenkaan rajaudu Hangon, Utsjoen, Vaasan ja Lappeenrannan rajoittamalle alueelle. Ilman ulkomaista kirjallisuutta Suomi olisi järkyttävä umpio. Koska ulkomaalaiset kirjailijat kirjoittavan ukomaankielillä, joita harva osaa, tarvitaan meitä suomentajia.

Käännös tuo vieraan kulttuurin ja maailman suomenkielisen kokemuksellisesti lukijan ulottuville. Alkuperäisteoksen tekijä on laatinut nuotit, meidän tehtävämme on soittaa ne instrumentillamme, joka on suomen kieli. Ja soittaa niin että tuntuu.

Hyvä käännös tuo tarinan tarina lukijan iholle hänen omalla äidinkielellään, tulkita hienovaraisesti kaikkea sitä, mikä jäisi hämäräksi alkukielellä lukiessa, jos lukijalla sellainen mahdollisuus on. Eräs lukija oli tutustunut suomentamaani teokseen ensin englanniksi ja sitten suomeksi ja kuvaili kokemustaan näin: ”Oli kuin joku olisi pannut hämäänsä huoneeseen valot päälle.

Haluan ottaa lukijaa kädestä kiinni, johdatella hänet keskelle sitä, mitä itse näen ja kuulen elettyäni englanninpuhujien kanssa ja luettuani heidän kirjallisuuttaan monta vuosikymmentä.

Välineeni on suomen kieli. Pyrin käyttämään sitä niin, että se kuulostaa tutulta ja oikealta, niin että se soi ja soljuu. Haluan synnyttää saman vaikutelman ja samat tunteet kuin alkuteksti herättää natiivissa.

Annan nyt muutamia käytännön esimerkkejä siitä, miten tämä käytännössä tapahtuu. Miten pyrin vähentämään vierautta tekstin tasolla eli ”panen valot päälle hämäämään huoneeseen”

Haluan käyttää **tuttuja sanoja** tuodakseni kirjan henkilöt ja tapahtumat lähemmäksi lukijan omaa kokemusmaailmaa. Vieraaseen maahan sijoittuva tarina on jo aina outo. Jotta lukijan olisi helpompi eläytyä kuvaukseen, minulla on tapana suosia **konkreettisia, mielikuvia** herättäviä sanoja.

The air was **cool** and rain seemed imminent.
Ilma oli **kolea** ja kohta alkaisi sataa.
Jhumpa Lahiri, Tuore maa

Sanoilla on omat kaverinsa. Tietyt sanat esiintyvät niin usein yhdessä että voidaan puhua **kollokaateista**. Jos suomentaja haluaa, että hänen käännöksensä on suomea, on viisainta olla tarkkana.

I am told that Mr. Woolworth sells a very **good selection** of glassware.
Herra Woolworthin liikkeessä on kuulemma **laaja valikoima** lasitavaraa.
Dorothy L. Sayers, Kuolema häämatkalla

Her legs were too thin for the black cotton **stockings** which hung **in folds** round her ankles.
Hänen jalkansa olivat niin laihat, että mustat pumpulisukat roikkuivat **makkaralla** nilkoissa.
AS Byatt, Lasten kirja

Kirjoittamisen oppaissa kehoitetaan välttämään fraaseja ja kliseitä. Ohje on toki oikea, mutta suomentajille olen aina teroittanut kiteytyneiden sanontojen merkitystä. Eri kielissä asiat sanotaan eri tavalla. **Tutut sanonnat**, jos mitkä, tuovat tekstiä lähemmäksi lukijan omaa kokemusmaailmaa.

Nay, if you are serious about it, I shall consider the matter is **absolutely settled**.
Ei mutta jos olet vakavissasi, minä katson että asia on **täysin päätetty**.
"Ei mutta, jos olette vakavissanne, minä pidän asiaa **lukkoon lyötynä**.
Jane Austen, Ylpeys ja ennakkolulo

since the good things must be **paid for** by him, he would leave as little as possible for the Crummeleses to eat up afterwards.
koska hän kuitenkin **maksoi viulut**, hän pitäisi huolen siitä, että Crummeleseille jäisi mahdollisimman vähän tähteitä.
Charles Dickens, Nicholas Nickleby

Yksi tärkeä tapa palvella lukijaa on hienovaraisesti **selittää** asioita ja ilmiöitä, jota ovat lukijoille vieraita tai kokonaan tuntemattomia.

Tea – etenkin Pohjois-Englannissa ja työläisperheissä illan pääateria.

It was Peter, who came home for **his tea**, his clothes stiff and black with coal-dust,
Tarinoita kertoi Peter, joka tuli kotiin **päivälliselle** vaatteet kankeina ja hiilipölystä mustina,

Sitten esimerkki Britanninan mutkikkaasta koulumaailmasta. Nyt ollaan sisäoppilaitoksessa.

He was captain of the **Second Eleven**, and rowed **stroke** in the Jonson boat.
Hän oli **kakkoskrikettijoukkueen** kapteeni ja souti Jonsonin veneen **ensituhdolla**.
AS Byatt, Lasten kirja

Johnson on asuinrakennuksen mukaan. nimetty joukkue. *Second Eleven* ja *stroke* on selitetty.

Sävyn tavoittaminen on myös tärkeää. Lukijan on helpompi pysyä tapahtumissa mukana jos sävy käy selvästi ilmi.

Oikein ohjaa ymmärtämään ivallisen sävyn.

'You must come and explain yourself to my father.'
'**Oh, your father.** Who's he, then?'
'He's Special Keeper of Precious Metals.'
'Oh. I see.'

"Nyt tulet ja selität kaiken minun isälleni."
"**Ai oikein isälle.** Kukahen se on?"
"Jalometallien erikoisintendentti."
"Ai. Ai jaa."

AS Byatt, Lasten kirja

Normaali sanajärjestys englannin kielessä on subjekti-verbi-objekti, SVO. Koska sanat taipuvat, suomessa sanajärjestyksellä voi ilmaista niin isoja kuin pieniä merkitysvivahteita.

Tässä esimerkissä verbi lauseen alussa pyrkii kumoamaan vastaväitteen, jonka puhuja kuvittelee mielessään.

Hänellä on ollut kavalia ystäviä, jotka ovat valehdelleet ja pettäneet.
He seems to have some good ones too.
Hänellä näyttää olevan hyviäkin.
Näyttää hänellä olevan hyviäkin ystäviä
Henry James, Washington Square

Kenties nämä esimerkit näin yksittäin esitettynä antavat kuvat näpertelystä, jolla ei ole mitään tekemistä alussa esittämieni suurten ajatusten kanssa. En väitä, että oma osuuteni toiseuden tunteiden hävittämisessä olisi mitenkään massiivinen, mutta uskon kuitenkin, että työni, jossa pyrin vähä vähältä hivuttamaan vierasmaalaisen kirjailijan luomaa maailmaa suomalaisen tajuntaan nimenomaan kotoisen kielen avulla, palvelee omalta osaltaan tätä tarkoitusta.

Esitykseni jälkiosassa otan esille joitakin kirjoja, jotka ovat olleet minulle merkittäviä toiseuden kannalta. Ensiksi esitelen kolme kirjaa, joissa kuvataan afrikkalaisten ja tummaihoisten ihmisten elämää tavalla, joka on kosketanut minua syvästi. Sitten otan esille kaksi kirjaa, joista löydän kosketuspintaa omaa toiseuden kokemukseni kautta naista rakastavana naisena.

Ensimmäinen kirja on **Chinua Aheben** *Kaikki hajoaa* (Things fall apart 1958), suom Heikki Salojärvi 2014. Sen tapahtumat sijoittuvat 1890-luvulle Nigeriaan, kuvitteelliseen Umuofian kylään. **Igbot** eli **ibot** ovat pääasiassa Nigeriassa elävä etninen ryhmä, johon kuuluu joitakin kymmeniä miljoonia afrikkalaisia.

Kirja oli ensimmäinen afrikkalaisen kirjoittama kuvaus kolonisaation saapumisesta ja sen näkökulma on suomalaiselle lukijalle vielä tänäänkin mullistava kokemus. Achebe vie lukijan keskelle kylän elämää niin, ettei mikään tunnu oudolta. Achebe ei kirjoita äidinkielellään. Hän on käynyt kouluja ja opiskellut englanniksi, joka on pitkälle kehittynyt kirjallisuuden kieli. Hän sanoo, että lähetysaarnajine eri murteista kehittämällä igbon kielellä oli mahdoton tavoittaa äidinkielen vivahteita, kauneutta ja rytmiä. Aleksis Kivellä oli etunaan 200 vuotta suomeksi käännettyä kirjallisuutta.

Kaikki hajoaa oli ensimmäinen afrikkalaisen kirjoittama kirja, joka kuvasi Afrikka sisältäpäin. Siitä tuli myyntimenetyks ja klassikko.

Päähenkilö on kunnianhimoinen, ahkera ja väkivahva Okonkwo ja kirja seuraa hänen elämänsä aikana, jolloin valkoinen lähetystyö saapuu Nigeriaan. Kirjan alku kuvaa kylän arkielää ja ja Okonkwon perheen vaihteita ja loppuosassa kerrotaan, miten vanha ja uusi törmäävät traagisin seurauksin.

Yritän nyt lukemalla otteita kirjasta viedä teidätkin sinne.

(*Harmattan* on Länsi-Afrikassa esiintyvän pasaatituulen nimitys)

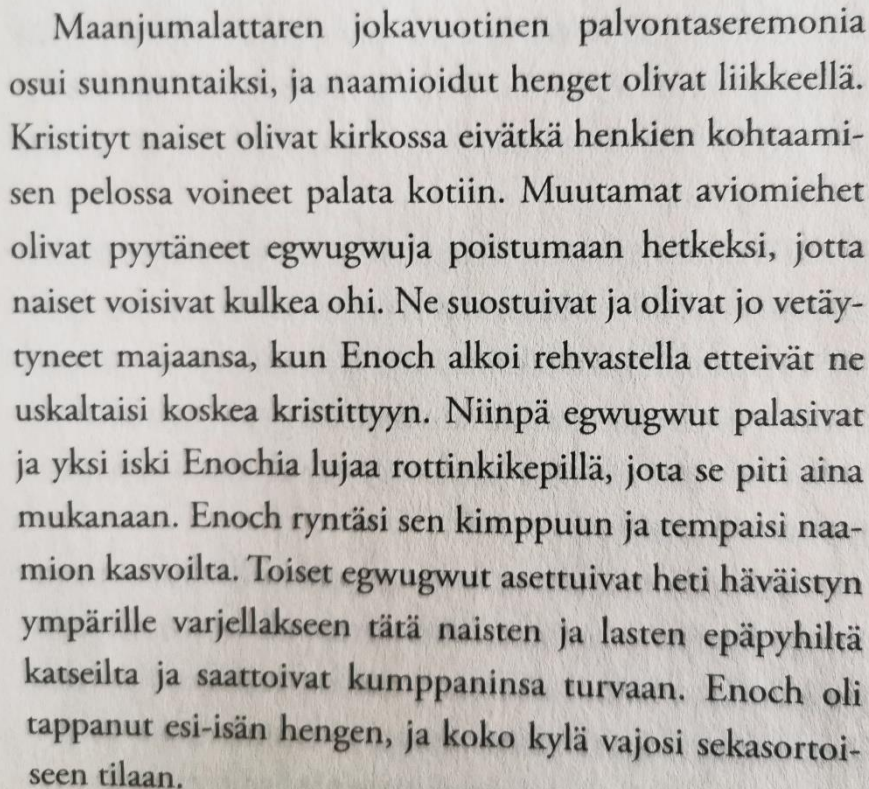
Naiset olivat menneet metsään keräämään polttopuuta ja pienemmät lapset tapaamaan leikkitovereitaan naapuripihalle. Harmattan tuntui vaivuttavan koko maailman utuiseen unisuuteen. Okonkwo ja pojat tekivät työtään hiljaisuuden vallitessa, joka rikkoutui vain kun uusi palmunlehvä nostettiin muurinharjalle tai kun jokin touhukas kana kahisutti kuivia lehtiä päättymättömässä ravinnonhaussa.

Teos ei kuitenkaan ole mikään kansatieteellinen kuvaus. Sen henkilöt ovat lihaa ja verta, hyveineen, puutteineen ja oikkuineen. Ennen muuta Okonkwo, jonka isä oli köyhä, joutilas tyhjäntoimittaja. Koko hänen elämänsä hallitsi pelko, että hän alkaisi muistuttaa isäänsä. Hän vihasi kaikkea sitä mitä isä oli rakastanut, lempeyttä ja laiskuutta. Hän on klassisen tarinan hybrikseen kaatuva traaginen sankari.

Tragedia huipentuu kun oma poika vieraantuu joistakin julmiksi kokemistaan vanhoista tavoista ja alkaa kuunnella lähetyssaarnaajia.

Mutta yksi nuori poika oli joutunut sananjulistajan lumoihin. Hänen nimensä oli Nwoye ja hän oli Okonkwon esikoinen. Häntä ei ollut niinkään lumonnut Pyhän Kolminaisuuden hullu logiikka, sillä sitä hän ei ymmärtänyt. Hänet oli lumonnut uuden uskonnon runous, jonka hän tunsu luissaan ja ytimissään. Virsi veljeksistä, jotka istuivat pimeydessä ja pelossa, tuntui vastaavan siihen epämääräiseen itsepintaiseen kysymykseen, joka oli vainonnut pitkään hänen nuorta sieluaan – miksi kaksosvauvat itkivät metsässä ja miksi Ikemefuna oli tapettu. Hän tunsu sydämensä kevenevän laulun virratessa hänen janoiseen sieluunsa. Virren sanat olivat kuin jäätyneitä sadepisaroita jotka sulivat huohottavan maankamaran kielellä. Nwoyen kokematon mieli oli kovin ymmällään.

Lopullinen häväistys vie sitten väistämättä kohti traagista loppua, jota en tässä paljasta.

Maanjumalattaren jokavuotinen palvontaseremonia osui sunnuntaiksi, ja naamioidut henget olivat liikkeellä. Kristityt naiset olivat kirkossa eivätkä henkien kohtaamisen pelossa voineet palata kotiin. Muutamat aviomiehet olivat pyytäneet egwugwuja poistumaan hetkeksi, jotta naiset voisivat kulkea ohi. Ne suostuivat ja olivat jo vetäytyneet majaan, kun Enoch alkoi rehvastella etteivät ne uskaltaisi koskea kristittyyn. Niinpä egwugwut palasivat ja yksi iski Enochia lujaa rottinkikepillä, jota se piti aina mukanaan. Enoch ryntäsi sen kimppuun ja tempaisi naamion kasvoilta. Toiset egwugwut asettuivat heti häväistyn ympärille varjellakseen tätä naisten ja lasten epäpyhiltä katseilta ja saattoivat kumppaninsa turvaan. Enoch oli tappanut esi-isän hengen, ja koko kylä vajosi sekasortoiseen tilaan.

Toiseksi otan esiin aivan erilaisen kirjan. **Richard Wrightin** *Musta poika* on sekin klassikko. Vuonna 1945 ilmestynyt teos on omaelämäkerrallinen kertomus köyhän mustan pojan kasvuvuosista USA:n etelävaltioissa, joissa tuohon aikaan vallitsi ankara rotuerottelu. Tämäkin teos on realistinen ja kaunistelematon, mutta kuvattava maailma on raaka ja syvästi epäoikeudenmukainen. Päivastoin kuin Acheben teos, tämä romaani ei saanut yksinomaan positiivista vastaanottoa. Sen loukkaantunut sävy ei miellyttänyt kaikkia ja sen sanottiin antavan kärjistetyn kuvan rotusuhteista. Wright kyllä yleistää, mutta väkevinä teoksessa onkin sen omakohtaisuus. Kuka voi asetta kokemuksen kyseenalaiseksi?

Lapsen ensikohtaukset valkoisten kanssa ovat pelon, suorastaan kauhun värittämiä.

Hän otti Betsyn mukaansa sisään, ja minä odottelin kuistilla kummastellen valkoisen maailman siisteyttä ja hiljaisuutta. Miten kaikki olikaan järjestyksessä! En kuitenkaan tuntenut oloani oikein kotoiseksi. En olisi lainkaan halunnut asua täällä. Sitten muistin, että näissä taloissa majailivat samat valkoiset ihmiset, jotka saivat neekerit lähtemään kodistaan ja pakenemaan yön selkään. Jäykistyin. Sanoisiko joku, että olin ilkeä mustanahka, ja yrittäisi tappaa minut täällä? Kertoisiko nainen muulle väelle, että eräs neekeripoika oli sanonut hänelle jotakin sopimatonta? Ehkä hän usuttaisi toisia kimppuuni? Kenties minun pitäisi lähteä ja unohtaa koko Betsy? Pelkoni tukahdutti näläntunteen. Halusin syöksyä takaisin turvallisen tuttujen mustien kasvojen pariin.

Tässä poika joutuu valkoisten miesten pahoinpitelemäksi vain koska unohtaa päättää vastauksensa kunnioittavasti sanalla ”sir”.

Autoon noustessaan he lohduttivat minua:
»Neekeri, saat totisesti olla iloinen, että puhuttelit juuri meitä tuolla tavoin. Sinulla oli onnea, sillä jos olisit sanonut samoin jollekulle toiselle valkoiselle miehelle, voisit olla kuollut neekeri tällä hetkellä.»
Opin pianikin tarkkailemaan valkoisia, huomioimaan heidän jokaista liikettään, jokaista ilmettä, joka välähti heidän kasvoillaan, opin tulkitsemaan heidän sanojaan ja sitä, mikä jätettiin sanomatta.

Kolmas kirja sijoittuu nyky-Amerikkaan ja on sekin ollut suuri menestys. Valitettavasti sitä ei ole käännetty suomeksi, vaikka olen yrittänyt suositella sitä kustantajalle. **Tayari Jones**, *American marriage*. Nimi on tavallaan ironinen, ratkaiseva juonen käänne perustuu siihen, että mustat miehet joutuvat vankilaan syystä tai syyttöminä moninkertaisesti useammin kuin valkoiset. Tässä tarinassa mies on syytön raiskaukseen, josta hänet tuomitaan. Valamiehistö ei usko vaimoa, joka vakuuttaa miehen olleen kanssaan. (Katkelmien käännökset ovat minun)

Kävi ilmi että katselen liikaa televisiota. Odotin että paikalle tulisi asiantuntija antamaan todistuksen DNA:sta. Odotin että pari komeaa etsivää tupsahtaisi oikeussaliin viime hetkellä kuiskaamaan syyttäjälle jotakin tärkeää. Kaikki tajuaisivat että tämä oli suuri erehdys. Kaikilla olisi vähän hutera mutta helpottunut olo.

Roy sai kaksitoista vuotta. Olisimme 43-vuotiaita kun hän pääsisi vapaaksi

Maailma on muuttunut *Mustan pojan* ajoista.

Niin kauan kuin muistan isä on jankuttanut kuinka onnekas olen. Kuinka minun ei ole koskaan tarvinnut ponnistella. Kuinka saan syödäkseen joka päivä. Kuinka kukaan ei ole koskaan puhutellut minua mutakuonoksi.

Valkoiselle lukijalle erot ovat enimmäkseen kulttuurieroja, kuten Acheben kirjassa. Jokapäiväinen väkivalta on muuttunut rakenteelliseksi eriarvoisuudeksi. Tämä eroarvoisuus tunkeutuu myös ihmissuhteisiin ja tragedia on valmis.

Vaimo on alkanut seurustella vanhan ystävänsä Andren kanssa sillä aikaa kun Roy in vankilassa.. Kun tieto Royn varhaisesta vapautumisesta tulee, Andre ja Celestial kertovat Celestialin isälle että he haluavan mennä naimisiin.

”Andre”, isä sanoi puristaen haarukkaa kuin hankoa, ”sanon nyt sinulle yhden asian, mustana miehenä: Roy on osavaltion panttivanki. Amerikan uhri. Vähintä mitä voit tehdä on että annat miehelle hänen vaimonsa takaisin kun hän palaa.”

Miten kaikki päättyy, sitä en kerro.

Mutta entä miltä tuntuu, kun **oma toiseuden kokemus** saa äänen kirjallisuudessa?

Homoseksuaalisuus eroaa muista vähemmistöistä siinä, että se ei ole näkyvä, ellei se tule näkyväksi. Kun minä rakastuin parhaaseen ystäväni ylioppilaskesänä 1967, rakkauteni oli rikos, sairaus ja synti. Mistään emme löytäneet kuvauksia siitä, mitä meille oli tapahtunut. Ainoa informaatio oli tuomitsevaa ja pelottelevaa.

Nyt on toisin. Englantilainen **Sarah Waters** on kirjoittanut useitakin romaaneja, joissa naisten välinen rakkaus on täysin luontevaa. Nostan tässä sota-aikaan sijoittuvan teoksen *Yöpartio*, jonka on suomennanut Helene Bützow. 1940-luvun Lontoossa olosuhteet eivät eräissä suhteissa juurikaan poikenneet siitä, mitä me koimme Suomessa 60-luvulla. kahden naisen välinen suudelma minulle on kuin raikasta vettä loputtomien heterosuudelmien keskellä. Muta näkymättömissä tämäkin tapahtuu, ei ihmisten edessä.

vat ihmisuogerivaivojan joka on p...
Mies juoksi vieläkin mutta nyt vastakkaiseen suuntaan. Hän meni aivan vierestä huomaamatta heitä.

”Nyt ollaan taas näkymättömiä”, Julia kuiskasi.

He olivat painautuneet lähelle toisiaan katsoessaan ulos. Helen tunsi, kuinka Julian hengitys hipoi hänen poskeaan ja korvaansa, ja hän tiesi, että hänen olisi tarvinnut vain liikauttaa päätään – vain kääntää tai kallistaa sitä hiukan – ja hänen huulensa olisivat löytäneet pimeydessä Julian huulet... Mutta hän pysyi aivan liikkumatta, kykenemättä toimimaan, ja lopulta Julia suuteli häntä. Julia oli nostanut kätensä ja kosketti Helenin kasvoja, hän ohjasi sokeat suut toisiaan vasten, ja kun suudelma syveni kiihkeäksi, hän pani kätensä Helenin pään taakse ja painoi häntä vielä lähemmäksi.

Meidän vähemmistöstressimme ytimessä on aina ollut ristiriita avoimuuden ja salaamisen välillä.

Helen taivutti päätään eteenpäin, kunnes otsa kosketti lakattua lasia. Miten helppoa naisten ja miesten olikaan, hän ajatteli onnettomana. He saattoivat seistä kadulla kinastelemassa, flirttaillemassa – he saattoivat suudella, rakastella, tehdä mitä tahansa – ja maailma suvaitsi heitä. Kun taas Helen ja Julia –

Helen ajatteli, mitä oli aikonut tehdä paloportailla. Minä rakastan Juliaa, hän oli aikonut sanoa. Ja rakkaus on vähällä viedä minulta hengen!

Helen ei enää voinut kuvitellakaan sanovansa sitä. Sen sano-

Viimeisenä nostan esille suomeksi kirjoitetun romaanin, ystäväni **Pirkko Saision** muistelmakirjan *Punainen erokirja* (2000), josta hän sai Finlandia-palkinnon.

Salaamisen taakasta kertoo tämäkin katkelma. Äiti on saanut selville tyttöjen suhteen todellisen laidan. Moni meistä erkani taustastaan vapaaehtoisesti, kenenkään käskemättä.

– Ullakin on tulossa. Että sille ei sitte sanaakaan näistä sun kotkotuksistas. Eikä kenellekään. Sukulaisille ja tuttaville. Ei kenellekään, ketkä tuntee isän ja minut. Muistat sen.

Muistan sen, äidin kuolemaan saakka. Ja kauan sen jälkeenkin.

Ja niin terävällä veitsellä äiti leikkaa minut irti taustastani: Ulla-tädistä, serkuista ja enosta; perhetuttavista, kummitädistä ja kummisedästä; Savon sukulaisista; Martta-tädistä ja Väinö-

Kuinka hyvin muistan minäkin tämän kotiin tulemisen. Satu *Ruma ankanpoikanen* kuvaa hyvin tätä kokemusta. Miten outoa ja miten tuttua. Nähdä ensimmäisen kerran tyttöjä yhdessä. Se oli yhtä uutta kuin se olisi ollut kenelle tahansa enemmistön edustajille. Mutta kokemuksellisesti tietysti jotakin aivan muuta.

Heidän peräänsä juossut poika ei ole poika vaan teryleenipukuun pukeutunut tyttö, jolla on kravatti kaulassaan, singlattu niskatukka ja kultainen kantasormus pikkusormessaan. Tyttö istuu vanhalla linja-auton penkillä jalat harallaan. Liivinnapit kimaltavat, kimaltaa punaviini lasissa, peili tytön selän takana. Klovnisilmäisen pupillit kimaltavat, ja poikien äideiltään lainaamat Bismarck-ketjut. Rannekello, jonka ei ole lupa mitata aikaa, ei tänä yönä, kimaltaa sekin; kimaltaa timantti levysoittimen äänipään nokassa. Because the sky is high, it makes me cry... Pojat suutelevat poikia, tytöt painautuvat tyttöjä vasten, ja

kaikki tämä on hänelle vierasta ja tuttua.
Hän on tullut outoon kotiin.